

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

**«Теорія та історія державного управління та місцевого
самоврядування»
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ - 2016

Підготовлено доцентом кафедри державного управління та самоврядування
В. В. Утвенком

Затверджено на засіданні кафедри державного управління та самоврядування (протокол №11 від 18.05.2016)

*Схвалено Вченою радою Інституту соціальних наук і самоврядування
Г.А Алієва Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №10 від
26 травня 2016)*

Утвенко В. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування» (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2016. – 55 с.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування» містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, зміст самостійної роботи з дисципліни «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування», а також список літератури.

МАУП

©Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і займатися науковою роботою. Самостійна робота є основним засобом опанування навчального процесу студентами у вільний від занять час.

Метою самостійної роботи є сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування», ознайомлення їх з основними поняттями дисципліни, поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів в сфері державного управління як на загальнонаціональному, так і регіональному рівнях, шляхів їхньої оптимізації. Також методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування» становить приблизно 55 % часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи студента з дисципліни «Теорія та історія державного управління і місцевого самоврядування» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. У пропонованих методичних рекомендаціях розглядаються форми самостійної роботи студентів, порядок організації та

контролю самостійної роботи. Подаються основні питання з курсу дисципліни, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також тестові завдання.

Процес становлення і розвитку системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов'язаних з будівництвом демократичної держави з ринковою економікою, розвинутою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання. Особливо це є актуальним в умовах децентралізації влади в Україні, наділення органів місцевого самоврядування більшими повноваженнями, особливо в матеріальній та фінансовій сферах.

Важлива роль у демократичній державі належить налагодженню ефективної системи управління на всіх рівнях, застосовуючи при цьому національний історичний та зарубіжний досвід.

Впровадження демократичних засад в систему державного управління, а особливо місцевого самоврядування, потребує подальшого правового регулювання діяльності органів державної влади та управління, особливо на місцях, а також інституту місцевого самоврядування як одного з найголовніших елементів державного управління, розвитку громадянського суспільства.

У ході вивчення даної дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданнями та функціями дисципліни, розглядають головні пріоритети в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

У результаті самостійного вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- теорію державного управління як комплексну галузь управлінської діяльності;
- поняття та головні ознаки державного управління, об'єкт та предмет, мету і завдання дисципліни; основні засади державного управління;
- роль місцевого самоврядування в системі державного управління;
- нормативно-правове забезпечення та правові основи діяльності центральних та місцевих органів влади; структуру системи державного управління в Україні;
- основні принципи державного управління, механізми їх прояву і особливості

застосування;

- роль держави в управлінні суспільним розвитком; загальну характеристику системи державного управління;
- цілі, функції та організаційно-функціональну структуру державного управління; державно-управлінську діяльність та стиль державного управління;
- розробку, прийняття та особливості виконання державно-управлінських рішень;
- особливості здійснення контролю в сфері державного управління; компетенцію та повноваження органів державного управління в Україні;
- витоки державного управління в Україні, розвиток системи державного управління в добу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Литовсько-Польський період та добу Речі Посполитої;
- роль козацтва в становленні та розвитку національної системи державного управління;
- розвиток системи державного управління в Українській Козацькій державі; наступ царизму на автономні права України, у результаті чого були ліквідовані національні осередки державності - Гетьманщина, Слобідська Україна, Запорозька Січ;
- особливості розвитку системи державного управління в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.;
- відродження та розвиток національних органів влади та управління в ході Української революції 1917-1920 рр.;
- специфіку розвитку системи державного управління в Україні в радянську добу та на західноукраїнських землях в міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.);
- становлення системи державного управління в новітній історії України;
- особливості становлення та розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах;
- **теорію місцевого самоврядування** як комплексну галузь права та державного управління; поняття та головні ознаки місцевого самоврядування, об'єкт та

предмет, мету і завдання дисципліни;

- основні засади місцевого самоврядування як форми здійснення влади народом;
- матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування, яка включає комунальну (муніципальну) власність, муніципальний бюджет та фінанси, позабюджетні джерела доходів органів місцевого самоврядування тощо;
- роль територіальної громади в системі місцевого самоврядування;
- нормативно-правове забезпечення та правові основи здійснення населенням місцевого самоврядування; структуру органів місцевого самоврядування України;
- компетенцію та повноваження, види відповідальності в системі місцевого самоврядування, особливості реалізації конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні;
- витоки місцевого самоврядування в Україні, розвиток системи місцевого самоврядування в добу Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Литовсько-Польський період та добу Речі Посполитої;
- роль козацтва та магдебурзького права в становленні та розвитку національної системи місцевого самоврядування;
- розвиток місцевого самоврядування в Українській Козацькій державі та Запорозькій Січі; наступ царизму на автономні права України, у результаті чого майже на століття була зведена нанівець система місцевого самоврядування в Україні;
- особливості розвитку місцевого самоврядування в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.;
- відродження та розвиток національної системи місцевого самоврядування в ході Української революції 1917-1920 рр.;
- специфіку розвитку місцевого самоврядування в Україні в радянську добу та на західноукраїнських землях в міжвоєнний період (20-30-ті рр. XX ст.);
- становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України; особливості становлення та розвитку місцевого самоврядування в зарубіжних країнах;

– види муніципальних систем в країнах Європи, Америки, Азії та інших континентів і особливості проведення муніципальних реформ у зарубіжних країнах на сучасному етапі розвитку.

Нарешті, студенти зможуть порівняти вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку системи державного управління та місцевого самоврядування, проведення адміністративних реформ у країнах Європи, СНД, Америки та інших регіонах світу.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Теорія та історія державного управління та місцевого самоврядування» спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ предмету, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
«ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ»

Назва змістового модуля та теми	Кількість годин		
	лекції	Семинарські (практичні) заняття	Самостійна робота студентів
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади розвитку державного управління			
1. Сутність та принципи державного управління	2		2
2. Загальна характеристика системи державного управління. Цілі, функції та організаційно-функціональна структура державного управління.	2		2

3. Державно-управлінська діяльність та державно-управлінські рішення	1		2
4. Контроль у сфері державного управління	1		2
Змістовий модуль 2. Національна традиція публічної влади й управління і уроки вітчизняної історії державотворення			
5. Еволюція розвитку системи державного управління в Україні до початку ХХ ст.		1	2
6. Формування системи державного управління в Україні в ХХ - на початку ХХІ ст.		1	2
Змістовий модуль 3. Теоретичні основи місцевого самоврядування			
7. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування	2		2
8. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування		2	2
9. Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування.	2		2
10. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування		2	2
11. Структура місцевого	2		2

самоврядування в Україні			
Змістовий модуль 4. Історія українського місцевого самоврядування			
12. Зародження елементів місцевого самоврядування на українських землях. Розвиток місцевого самоврядування в Україні до початку ХХ ст.	2		2
13. Місцеве самоврядування в Україні в ХХ — на початку ХХІ ст.	2		2
Змістовий модуль 5. Світовий досвід організації державного управління та місцевого самоврядування			
14. Особливості розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах		1	2
15. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах		1	2
Разом годин: 54	16	8	30

Зміст

дисципліни

«Теорія та історія державного управління і місцевого самоврядування»

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Сутність та принципи державного управління

1. Поняття соціального управління та державного управління.

2. Сутність понять “державне управління”, “державна служба”.
3. Об'єкт та предмет державного управління.
4. Теорія державного управління як самостійна галузь наукового знання.
5. Необхідність проведення децентралізації влади в Україні. Основні напрями та хід децентралізації.
6. Сутність принципів державного управління.
7. Основні принципи державного управління.
8. Класифікація принципів державного управління.
9. Особливості застосування принципів державного управління.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст поняття державного управління, його природу як соціального явища і сутнісні риси.
2. Які ви знаєте основні функції теорії державного управління?
3. Дайте визначення основних категорій теорії державного управління.
4. Визначте місце системного підходу в методологічному арсеналі науки державного управління.
5. Розкрийте сутність проведення адміністративної реформи в Україні.
6. Що таке принципи державного управління?
7. Наведіть приклади загальносистемних принципів державного управління.
8. Які види структурних принципів ви знаєте?

Теми рефератів:

1. Теоретико-методологічні засади державного управління.
2. Проблеми започаткування адміністративної реформи в Україні.
3. Етапи проведення адміністративної реформи в Україні.
4. Принципи державного управління.
5. Механізми прояву принципів державного управління.

Тестові завдання:

I. Державним управлінням є:

- а) дія, спрямована на певний процес (об'єкт) з метою забезпечення бажаного перебігу

(зміни), і універсальне явище, що притаманне всім системам матеріального світу: технічним, біологічним і соціальним;

б) є особливою функцією, обумовленою самою природою, об'єктивними потребами спільної комбінованої праці людей і спрямованою на встановлення узгодженості між окремими видами робіт та виконання загальних завдань;

в) автономне функціонування будь-якої соціальної системи, правомірне прийняття нею рішень з внутрішніх проблем, залучення виконавців до розроблення цих рішень;

г) практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну і приватну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження або перетворення, що спирається на її (держави) владну силу.

II. До головних недоліків пострадянської адміністративно-командної системи можна віднести:

а) незавершеність і фрагментарність;

б) громіздкість, забюрократизованість, нездатність до надання послуг;

в) надмірну централізацію;

г) відсутність реального місцевого самоврядування;

д) нездатність динамічно та адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, в економіці, а також на потребу інтеграції у європейські структури, світову економіку;

е) відсутність інституту професійної державної служби;

є) модель адміністративно-територіального устрою, сформована ще у 30-ті роки, головним чином, під потреби партійного будівництва;

ж) правильні відповіді "а" і "б";

з) правильні відповіді "в" і "г";

и) правильні відповіді "д" - "є";

і) усі відповіді правильні.

III. Принципами державного управління є:

а) фундаментальні, науково обґрунтовані і більшою мірою закріплені нормативними правовими актами положення, згідно з якими будується і функціонує система

державного управління;

б) поділ влади, децентралізація державного управління, деконцентрація повноважень органів державного управління;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

IV. До основних принципів державного управління належать:

а) загальні принципи;

б) структурні принципи;

в) окремі принципи;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 4-6; 8; 10; 13-15; 20; 30; 32]

Тема 2. Загальна характеристика системи державного управління. Цілі, функції та організаційно-функціональна структура державного управління.

1. Сутність державної влади. Конституційна модель поділу державної влади.
2. Державне управління і виконавча влада.
3. Державна управління і місцеве самоврядування.
4. Державне управління як система.
5. Структурно-логічні схеми системи державного управління.
6. Комунікації в системі державного управління.
7. Суспільні процеси як об'єкти державного управління.
8. Соціальний механізм державного управління в демократичному суспільстві.
9. Визначення цілей державного управління.
10. Функції державного управління: поняття і класифікація.

Питання для самоконтролю:

1. Обґрунтуйте роль регулюючої функції держави на сучасному етапі.
2. Охарактеризуйте традиційну, раціональну і сервісну моделі державного

управління.

3. Назвіть універсальні властивості системи державного управління.
4. Охарактеризуйте просту і складну системи державного управління.
5. Розкрийте зміст основних структурно-логічних схем системи державного управління.
6. Дайте визначення об'єкта державного управління.
7. Охарактеризуйте умови успішного досягнення цілей державного управління.
8. Наведіть приклад з вітчизняної історії, коли реалізація наміченої мети призвела до результату, протилежного очікуваному.

Теми рефератів:

1. Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком.
2. Загальна характеристика системи державного управління
3. Місцеве самоврядування як складова державного управління.
4. Цілі державного управління.
5. Функції державного управління.

Тестові завдання:

I. Функціями держави є:

- а) основні змістові напрями її діяльності, які відображають сутність і призначення державного управління суспільним розвитком;
- б) основні напрями діяльності держави щодо управління економікою, політичною, соціальною, культурною та правоохоронною сферами;
- в) основні напрямки діяльності держави в сфері оборони, дипломатії, зовнішньоекономічної, зовнішньополітичної, культурно-інформаційної сфери, а також глобального співробітництва;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

II. Зовнішніми функціями держави є:

- а) основні змістові напрями її діяльності, які відображають сутність і призначення державного управління суспільним розвитком;
- б) основні напрями діяльності держави щодо управління економікою, політичною, соціальною, культурною та правоохоронною сферами;
- в) основні напрямки діяльності держави в сфері оборони, дипломатії, зовнішньоекономічної, зовнішньополітичної, культурно-інформаційної сфери, а також глобального співробітництва;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. Система державного управління - це:

- а) сукупність взаємозв'язаних елементів, що утворює певну цілісність, яка набуває властивостей, що не зводяться до суми властивостей її складових елементів;
- б) внутрішньо організована єдність відповідних елементів, що являє собою нову якість порівняно з випадковим набором певних елементів;
- в) цілісна, організована на єдиній правовій основі сукупність інститутів, функцій, відносин, процесів, принципів і методів управління суспільним розвитком;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Функціями державного управління є:

- а) реальний, силовий, цілеспрямований, організуючий і регулюючий вплив на кероване явище, відношення, стан, на який останні реагують і який сприймають;
- б) специфічний за предметом, змістом і засобом забезпечення цілісний управлінський вплив держави;
- в) роль, яку виконує державний апарат для того, щоб здійснити відповідний вплив на

суспільну систему для досягнення цілей держави, напрям його владного впливу;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

V. Методи державного управління - це:

а) офіційні способи владного впливу державних органів у межах їх компетенції і в установленому порядку на процеси суспільного і державного розвитку, на діяльність державних структур і конкретних посадових осіб;

б) своєрідний інструментарій, набір конкретних і частіше усього матеріальних предметів, що використовуються в управлінському процесі;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

Література [1; 2; 4-6; 8; 10; 13-15; 20; 30; 32]

Тема 3. Державно-управлінська діяльність та державно-управлінські рішення

1. Сутнісні риси і форми державно-управлінської діяльності.

2. Управлінський процес і технологія управління. Стиль державного управління. Ефективність державного управління.

3. Визначення поняття державно-управлінських рішень.

4. Розробка державно-управлінських рішень.

5. Класифікація державно-управлінських рішень.

6. Розгляд проблеми вдосконалення прийняття управлінських рішень у контексті розвитку процесу державного управління в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте відмінності управлінської діяльності в державному управлінні від діяльності в інших видах управління.

2. Назвіть основні форми державного управління і поясніть, до чого зводиться застосування кожної з них.

3. Розкрийте зміст поняття стилю державного управління.
4. Які найбільш узагальнені напрями діяльності можна виділити в державному управлінні?
5. Зазначте основні типи проблемних ситуацій.
6. Назвіть основні ознаки державно-управлінських рішень.
7. Які типи моделей прийняття рішень є загальновідомими?
8. З яких етапів складається процес прийняття раціональних рішень?

Теми рефератів:

1. Державно-управлінська діяльність.
2. Форми державно-управлінської діяльності.
3. Стиль державного управління.
4. Сутність та особливості культури управління.
5. Розробка та прийняття державно-управлінських рішень.

Тестові завдання:

I. Правовими формами в державному управлінні є:

- а) форми, через посередництво яких управлінські рішення і дії набувають правового характеру;
- б) форми, пов'язані зі здійсненням певних колективних чи індивідуальних дій (оперативно-організаційних чи матеріально-технічних операцій);
- в) форми, пов'язані з наданням управлінським рішенням і діям правового змісту через посередництво встановлених організаційних форм;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. Організаційними формами в державному управлінні є:

- а) форми, через посередництво яких управлінські рішення і дії набувають правового характеру;

б) форми, пов'язані зі здійсненням певних колективних чи індивідуальних дій (оперативно-організаційних чи матеріально-технічних операцій);

в) форми, пов'язані з наданням управлінським рішенням і діям правового змісту через посередництво встановлених організаційних форм;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "а" і "в";

е) правильні відповіді "б" і "в";

є) усі відповіді правильні;

ж) правильних відповідей немає.

III. Організаційно-правовими формами в державному управлінні є:

а) форми, через посередництво яких управлінські рішення і дії набувають правового характеру;

б) форми, пов'язані зі здійсненням певних колективних чи індивідуальних дій (оперативно-організаційних чи матеріально-технічних операцій);

в) форми, пов'язані з наданням управлінським рішенням і діям правового змісту через посередництво встановлених організаційних форм;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "а" і "в";

е) правильні відповіді "б" і "в";

є) усі відповіді правильні;

ж) правильних відповідей немає.

IV. До основних ознак державно-управлінських рішень належать:

а) спрямованість та вирішення проблем державного рівня;

б) прийняття вищими або центральними органами державної влади;

в) належність до державно-управлінських відносин (є їх елементами);

г) оформлення у вигляді нормативно-правових актів, програмно-цільових документів;

д) формування на їх основі державно-управлінських впливів;

е) обов'язковість для виконання всіма зазначеними в них особами, підприємствами, організаціями, установами, органами державної влади;

- є) правильні відповіді "а" і "б";
- ж) правильні відповіді "в" і "г";
- з) правильні відповіді "д" і "е";
- и) усі відповіді правильні.

V. Аналіз державного управління як системи діяльності дає змогу виділити в ньому такі напрямки:

- а) державне будівництво, яке охоплює визначення й правове закріплення: форми державного правління, політичного режиму, державно-територіального устрою, основних цілей і функцій держави тощо;
- б) формування державної політики, яке охоплює: розроблення державної політики з основних напрямів діяльності держави;
- в) реалізацію державної політики, яка охоплює здійснення функцій державного управління (оперативне та тактичне управління) з метою досягнення визначених цілей держави на певному періоді її історичного розвитку;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 4-6; 8; 10; 13-15; 20; 30; 32]

Тема 4. Контроль у сфері державного управління

1. Сутність контролю в сфері державного управління.
2. Загальна характеристика та принципи реалізації функції контролю.
3. Класичний процес контролю. Види контролю.
4. Принципи соціального управління, що стосуються функції контролю в сфері державного управління.
5. Основні стандарти внутрішнього контролю.
6. Детальні стандарти внутрішнього контролю.
7. Основні шляхи забезпечення ефективного функціонування внутрішнього контролю.

8. Розвиток системи контролю в сфері державного управління.
9. Врахування особливостей контролю для різних державних структур.
10. Система зовнішнього контролю в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні складові класичного процесу контролю.
2. Визначте принцип контролю, що передбачає встановлення системи контролю для урівноваження влади та попередження грубих помилок і промахів у її діяльності.
3. Із комбінацій яких різновидів контролю складаються сучасні системи контролю менеджменту?
4. Назвіть основні та додаткові стандарти Директиви МОВАУ.
5. Яким критеріям має відповідати внутрішній контроль для його ефективного функціонування?
6. Які кроки здійснюється при проведенні аудиторської оцінки?
7. Які ставляться вимоги до єдиної системи державного контролю?
8. Вкажіть основні напрямки контролю в сфері державного управління.

Теми рефератів:

1. Контроль у сфері державного управління.
2. Заходи з покращення контролю в сфері державного управління.
3. Світові стандарти системи контролю.
4. Характеристика директиви стандартів внутрішнього контролю. Різновиди контролю.
5. Громадський контроль. Контрольні повноваження Президента України.

Тестові завдання:

I. До основних цілей контролю в сфері державного управління належать:

- а) формування знань базової специфіки феномену "контроль у сфері державного управління";
- б) удосконалення знань щодо способів та методів оперування базовою специфікою;
- в) систематизація знань теоретичних основ щодо базової специфіки;

- г) побудова алгоритму дій щодо здійснення та розвитку контролю у сфері управління;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. Формування знань базової специфіки феномену "контроль у сфері державного управління" включає:

- а) знання термінології "контроль" "внутрішній контроль", "громадський контроль", "зовнішній контроль", "конституційний контроль", "парламентський контроль", "попередній контроль";
- б) знання специфічних фактів підготовки, організації й проведення контролю в органах державного управління, а також світових стандартів системи контролю;
- в) знання технології контролю в системі державного управління;
- г) знання функцій контролю, його видів та форм, особливостей реалізації в системі державного управління.

III. Удосконалення знань щодо способів та методів оперування базовою специфікою включає:

- а) знання термінології "контроль" "внутрішній контроль", "громадський контроль", "зовнішній контроль", "конституційний контроль", "парламентський контроль", "попередній контроль";
- б) знання специфічних фактів підготовки, організації й проведення контролю в органах державного управління, а також світових стандартів системи контролю;
- в) знання технології контролю в системі державного управління;
- г) знання функцій контролю, його видів та форм, особливостей реалізації в системі державного управління.

IV. Систематизація знань теоретичних основ щодо базової специфіки включає:

- а) знання термінології "контроль" "внутрішній контроль", "громадський контроль", "зовнішній контроль", "конституційний контроль", "парламентський контроль", "попередній контроль";

- б) знання специфічних фактів підготовки, організації й проведення контролю в органах державного управління, а також світових стандартів системи контролю;
- в) знання технології контролю в системі державного управління;
- г) знання функцій контролю, його видів та форм, особливостей реалізації в системі державного управління.

V. Принцип публічності державного управління передбачає:

- а) доступність державного управління для громадян, зокрема через їх участь у виборі до складу владних структур;
- б) відкритість функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування;
- в) суспільний контроль через засоби масової інформації та в інших формах за державно-управлінськими процесами;
- г) судовий контроль за дотриманням при їх здійсненні конституційних і законодавчих норм;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 2; 4-6; 8; 10; 13-15; 20; 30; 32]

Змістовий модуль 2. Національна традиція публічної влади й управління і уроки вітчизняної історії державотворення

Тема 5. Еволюція розвитку системи державного управління в Україні до початку ХХ ст.

1. Витоки державного управління в Україні. Зародження елементів державного управління в Україні в епоху Київської Русі.
2. Розвиток державного управління в Україні в Галицько-Волинському князівстві.
3. Система державного управління в Україні в Литовсько-Польську добу.
4. Розвиток системи державного управління на українських землях в добу Речі Посполитої (1569-1648 рр.).
5. Органи державної влади та управління в Українській Козацькій державі (друга

половина XVII - XVIII ст.).

6. Політико-правове оформлення національної традиції урядування.

7. Управління в українських землях у складі Російської імперії (кінець XVIII - початок XX ст.).

8. Формування системи державного управління в українських землях у складі Австрійської імперії та Австро-Угорщини (кінець XVIII - початок XX ст.).

Питання для самоконтролю:

1. Дайте порівняльну характеристику системи державного управління в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.

2. Назвіть основні органи державної влади та управління в Україні в Литовсько-Польську добу.

3. Які повноваження мав Генеральний писар в Українській Козацькій державі?

4. Розкрийте основні засади розбудови системи публічної влади, визначені в Конституції Пилипа Орлика.

5. Коли було ліквідовано інститут гетьманства в Лівобережній Україні?

6. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи державного управління в Наддніпрянській та Західній Україні в XIX - на початку XX ст.

7. Які українські землі входили до складу Австро-Угорщини?

8. Яку роль відігравали земства в системі державного управління Наддніпрянської України на початку XX ст.?

Теми рефератів:

1. Еволюція розвитку системи державного управління в Україні до початку XX ст.

2. Органи державного управління в Україні в добу Київської Русі.

3. Система державного управління в Україні в добу Хмельниччини.

4. Впровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України.

5. Система державного управління в Наддніпрянській Україні на початку XX ст.

Тестові завдання:

I. Київська Русь з IX і до середини XIII ст. була:

- а) абсолютною монархією;
- б) представницькою монархією;
- в) республікою;
- г) могутньою ранньофеодальною державою з аристократично-демократичним режимом.

II. Формою організації Київської Русі була:

- а) республіка;
- б) воєнна демократія;
- в) абсолютна монархія;
- г) родоплемінний устрій.

III. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. визначала механізми:

- а) виборності посадових осіб з наступним затвердженням їх гетьманом;
- б) субординації і підзвітності посадових осіб;
- в) прозорості і контролю діяльності адміністрації на усіх рівнях;
- г) відповідальності посадових осіб під присягою на вірність батьківщині, на чесну відданість Гетьману, виконання обов'язків своєї служби;
- д) запобігання негативного впливу на урядування таких факторів як родинні зв'язки, особисті уподобання тощо;
- е) правильні відповіді "а" і "б";
- є) правильні відповіді "в" - "д";
- ж) усі відповіді правильні.

IV. Інститут гетьманства було ліквідовано на території Лівобережної України в:

- а) 1760 р.;
- б) 1764 р.;
- в) 1768 р.;
- г) 1775 р.;
- д) 1783 р.

V. Регіональне самоврядування в системі державного управління на загальноімперських засадах запроваджується в Україні після проведення

Олександром II земської реформи в 1864 р. До системи земських установ не входили:

- а) земські виборчі з'їзди, які кожних три роки обирали земських гласних;
- б) земські збори;
- в) земські управи;
- г) муніципальні зібрання.

Література [5-8; 10; 11; 13]

Тема 6. Формування системи державного управління в Україні в ХХ - на початку ХХІ ст.

1. Революційна ситуація в Україні та організація діяльності Української Центральної ради.
2. Організація державної влади та управління в період Гетьманату та Директорії УНР.
3. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи державної влади і управління.
4. Встановлення радянської системи управління в Україні.
5. Державне управління в УРСР в умовах створення і функціонування загальносоюзної партійно-радянської системи.
6. Органи державної влади та управління на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії.
7. Спроби реформування органів державного управління під час хрущовської "відлиги" та в умовах поглиблення кризи радянської системи.
8. Реформування органів державної влади і управління в умовах здобуття Україною незалежності.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи державного управління в Наддніпрянській Україні в дореволюційні часи та в добу Української Центральної Ради.
2. Розкрийте структуру органів державного управління в Україні в добу

Гетьманату Павла Скоропадського.

3. Чим відрізнялася система державного управління в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
4. Висвітліть характерні особливості процесу формування органів державного управління в Західноукраїнській Народній Республіці.
5. Назвіть основні причини невдалих спроб створити стабільну і дієздатну систему державного управління в Україні протягом 1917-1920 рр.
6. Порівняйте структуру органів державного управління в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях (20-30-ті рр. ХХ ст.).
7. Визначте сутнісні риси партійно-радянської системи державного управління в Україні в ХХ ст.
8. Розкрийте структуру нацистського окупаційного державно-поліцейського апарату на території України під час Другої Світової війни.

Теми рефератів:

1. Формування системи державного управління в Україні в ХХ - на початку ХХІ ст.
2. Утворення Центральної Ради та формування органів державного управління в Україні.
3. Державне управління в УНР відповідно до Конституції 29 квітня 1918 р.
4. Органи державної влади та управління в Українській Державі 1918 р.
5. Формування системи державного управління в Україні в радянську добу.

Тестові завдання:

I. Згідно з проектом М. Грушевського Україна мала поділитися на:

- а) 12 земель;
- б) 15 земель;
- в) 20 земель;
- г) 25 земель;
- д) 30 земель;
- е) 32 землі;

є) 40 земель.

II. Основними причинами поразки Центральної Ради були:

- а) об'єктивно необумовлена однозначна і тривала орієнтація на федерацію з Росією;
- б) відсутність національних управлінських кадрів, здатних проводити практичну політику;
- в) недооцінка потреби в добре організованій армії, у використанні чиновників-професіоналів;
- г) обумовлена партійними уподобаннями відсутність згоди у політичних лідерів щодо принципових питань державного будівництва;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

III. Основними прорахунками в діяльності Гетьманату П. Скоропадського були:

- а) залежність від німців;
- б) однобічна орієнтація на великих землевласників;
- в) безрезультативність спроб привернути на свою сторону інтелігенцію;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Акт Злуки між УНР та ЗУНР було підписано:

- а) 14 грудня 1918 р.;
- б) 3 січня 1919 р.;
- в) 22 січня 1919 р.;
- г) 2 лютого 1919 р.;
- д) 5 березня 1919 р.;
- е) 4 січня 1920 р.

V. Аналіз законодавства та практики діяльності місцевих Рад на різних етапах існування радянської моделі влади в Україні дозволяє виділити такі риси, що

характеризують їх правовий статус та реальну роль в управлінні місцевими справами:

- а) усі місцеві Ради були вмонтовані в єдину систему органів державної влади;
- б) на всіх територіальних рівнях влади заперечувався принцип поділу влад;
- в) організація і діяльність місцевих рад здійснювалася відповідно до принципу партійного керівництва;
- г) ідея самоуправління народу, що активно декларувалася в радянські часи як така, що визначала сутність Рад і повинна була забезпечити поєднання державної влади та ініціативи населення, на практиці зводилася до дозованого представництва в депутатському корпусі різних прошарків населення, які визначалися за віковою, класовою та професійною ознаками;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

Література [5-8; 10; 11; 13]

Змістовий модуль 3. Теоретичні основи місцевого самоврядування

Тема 7. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування

1. Сутність місцевого самоврядування. Завдання та функції місцевого самоврядування.
2. Основні принципи місцевого самоврядування.
3. Методи місцевого самоврядування.
4. Джерела права місцевого самоврядування.
5. Норми та інститути місцевого самоврядування в Україні.
6. Місце місцевого самоврядування в правовій системі держави.
7. Система та інститути місцевого самоврядування.
8. Основні теоретичні концепції місцевого самоврядування.
9. Правова основа місцевого самоврядування.
10. Демографічна та територіальна основи місцевого самоврядування.
11. Соціальні основи місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Звідки походить термін "місцеве самоврядування"?
2. Що таке місцеве самоврядування?
3. Назвіть основні принципи місцевого самоврядування.
4. Що таке матеріально-правові норми права?
5. Дайте критерії класифікації норм права.
6. Що таке процесуальні норми права?
7. Що розуміється під функціями місцевого самоврядування?
8. Що таке демографічні основи місцевого самоврядування?

Теми рефератів:

1. Теоретико-методологічні засади місцевого самоврядування.
2. Теорія місцевого самоврядування як комплексна галузь права.
3. Теоретичні засади розвитку місцевого самоврядування.
4. Концепція місцевого самоврядування в Конституції України.
5. Територіальна основа місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Передача повноважень - це:

- а) спосіб регулювання повноважень, зокрема органів місцевого самоврядування, при якому якість повноважень держави виключаються з її компетенції та включаються до компетенції місцевого самоврядування;
- б) надання державою належних їй прав на вирішення питань органам місцевого самоврядування одноразово, на певний термін або безстроково;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Делегування повноважень - це:

- а) спосіб регулювання повноважень, зокрема органів місцевого самоврядування, при якому якість повноважень держави виключаються з її компетенції та включаються до компетенції місцевого самоврядування;
- б) надання державою належних їй прав на вирішення питань органам місцевого

самоврядування одноразово, на певний термін або безстроково;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

III. Знайдіть неправильну відповідь. До основних принципів місцевого самоврядування належать:

а) народовладдя;

б) принцип законності, гласності;

в) поєднання місцевих і державних інтересів, виборності;

г) підтримки національної безпеки та оборони;

д) організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законом;

е) підзвітності та відповідальності перед територіальною громадою органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

є) державної підтримки та гарантування місцевого самоврядування;

ж) судового захисту прав місцевого самоврядування.

IV. До основних функцій місцевого самоврядування належать:

а) забезпечення участі населення у вирішенні питань місцевого значення;

б) управління комунальною власністю, фінансовими ресурсами;

в) забезпечення комплексного розвитку самоврядних територіальних утворень;

г) забезпечення задоволення потреб населення в соціально-культурних, комунально-побутових та інших життєво важливих послугах;

д) забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;

е) захист інтересів і прав місцевого самоврядування, що гарантовано Конституцією та Законами України;

є) правильні відповіді "а" і "б";

ж) правильні відповіді "в" і "г";

з) правильні відповіді "д" і "е";

и) усі відповіді правильні;

і) правильних відповідей немає.

V. Основними напрямками місцевої самоврядної діяльності є:

- а) наявність виборних органів місцевого самоврядування;
- б) використання в місцевому самоврядуванні діяльності інститутів прямої демократії;
- в) наявність відповідної матеріальної бази для вирішення питань місцевого значення;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [2; 9; 12; 26-28; 34; 35; 37]

Тема 8. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування

1. Роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку міста.
2. Комунальна (муніципальна) власність та її складові.
3. Сутність і роль муніципальних фінансів в економічному і соціальному розвитку міст.
4. Функції муніципальних фінансів.
5. Особливості формування доходів та видатків муніципальних бюджетів.
6. Сутність міжбюджетних трансфертів. Види міжбюджетних трансфертів.
7. Особливості управління фінансово-економічними ресурсами міст.
8. Касове виконання муніципальних бюджетів.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте функції муніципальних фінансів.
2. Які ви знаєте основні доходи муніципальних бюджетів?
3. Назвіть основні видатки муніципальних бюджетів.
4. Що таке міжбюджетні відносини?
5. Назвіть основні муніципальні податки та збори.
6. Які ви знаєте дотації вирівнювання?
7. Назвіть основні види міжбюджетних трансфертів.

8. Що таке субвенції?

Теми рефератів:

1. Матеріальна основа місцевого самоврядування.
2. Фінансова основа місцевого самоврядування.
3. Роль муніципальної (комунальної власності) у формуванні фінансово-економічних ресурсів міст.
4. Особливості формування доходів та видатків муніципальних бюджетів.
5. Позабюджетні джерела прибутків органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. До головних функцій муніципальних фінансів належить:

- а) економічна, розподільча, стимулююча;
- б) розподільча, контрольна, стимулююча;
- в) розподільча, економічна;
- г) контрольна, стимулююча.

II. До складу матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування належить:

- а) рухоме і нерухоме майно, яке знаходиться у комунальній власності; доходи муніципальних бюджетів; кошти з обласного та державного бюджету;
- б) рухоме і нерухоме майно, яке знаходиться у комунальній власності; доходи муніципальних бюджетів; позабюджетні, в тому числі валютні фонди; інші кошти; земля та інші природні ресурси, що є у комунальній власності; об'єкти спільної власності територіальних громад, що перебувають в управлінні районних та обласних рад;
- в) доходи муніципальних бюджетів; кошти підприємств комунальної власності; об'єкти спільної власності територіальних громад, що перебувають в управлінні районних та обласних рад;
- г) рухоме і нерухоме майно, яке знаходиться у комунальній власності; доходи муніципальних бюджетів; позабюджетні, в тому числі валютні фонди; інші кошти; земля та інші природні ресурси, що є у комунальній власності; кошти

державного та обласного бюджетів України, Міжнародного валютного фонду, інших міжнародних фінансових інститутів.

III. Основними статтями доходів бюджетів міст є:

- а) місцеві податки і збори;
- б) податок на прибуток підприємств і прибутковий податок з громадян;
- в) місцеві податки та збори, податок на прибуток підприємств і прибутковий податок з громадян;
- г) місцеві податки і збори, прибутковий податок з громадян.

IV. Міжбюджетними трансфертами є:

- а) кошти, одержані від органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі;
- б) кошти, які виділяються з одного бюджету до іншого бюджету на безповоротній основі;
- в) міжбюджетні трансферти, призначені для використання на певну мету в порядку, визначеного тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;
- г) кошти, які надаються з державного бюджету муніципальним бюджетам або з муніципальних бюджетів вищого рівня до муніципальних бюджетів нижчого рівня на фінансування цільових видатків.

V. Субвенціями є:

- а) кошти, одержані від органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі;
- б) кошти, які виділяються з одного бюджету до іншого бюджету на безповоротній основі;
- в) міжбюджетні трансферти, призначені для використання на певну мету в порядку, визначеного тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;
- г) кошти, які надаються з державного бюджету муніципальним бюджетам або з муніципальних бюджетів вищого рівня до муніципальних бюджетів нижчого рівня на

фінансування цільових видатків.

Література [12; 17; 26-28; 31; 33-35; 37]

Тема 9. Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування.

1. Участь населення у формуванні органів місцевого самоврядування.
2. Норми, в яких закріплені правові гарантії місцевого самоврядування.
3. Форми прямої демократії. Право на проведення місцевих референдумів.
4. Інститути локальної демократії в системі місцевого самоврядування в Україні.
5. Сутність та види нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування.
6. Основні конституційно-правові теорії місцевого самоврядування.
7. Підзаконне регулювання місцевого самоврядування.
8. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.
9. Законодавчі основи місцевого самоврядування в Україні.
10. Підзаконні нормативно-правові акти в галузі місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні форми прямого волевиявлення громадян.
2. Які групи громадян не мають права брати участі в місцевих виборах?
3. Хто включається до групи виборців?
4. Розкрийте сутність мажоритарної виборчої системи.
5. Яким чином здійснюється формування виборчих комісій?
6. Виділіть головні складові системи нормативно-правових актів у галузі місцевого самоврядування.
7. У чому полягають конституційні права та обов'язки громадян України?
8. Яка існує проблема в прийнятті Муніципального Кодексу України?

Теми рефератів:

1. Правові основи здійснення населенням права місцевого самоврядування.
2. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування.

3. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування.
4. Підзаконні нормативно-правові акти в галузі місцевого самоврядування.
5. Система нормативно-правових актів у галузі місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. У якому віці населення України бере участь в формуванні органів місцевого самоврядування?

- а) в 16 років;
- б) в 18 років;
- в) в 20 років;
- г) в 21 рік;
- д) в 25 років.

II. Місцеві вибори в Україні регулює:

- а) Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні";
- б) Статут територіальної громади;
- в) Конституція України;
- г) Закон України "Про вибори сільських, селищних та міських голів";
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

III. Які категорії громадян України не мають права брати участі в місцевих виборах?

- а) громадяни України, що визнані судом недієздатними;
- б) громадяни України, які знаходяться за вироком суду в місцях позбавлення волі;
- в) громадяни України, які не досягли 21 річного віку;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Знайдіть неправильну відповідь. Конституційні права та обов'язки громадян

на участь у місцевому самоврядуванні полягають у:

- а) праві на участь у мітингах, походах і демонстраціях;
- б) праві направляти законопроекти до Верховної Ради України;
- в) праві направляти індивідуальні чи колективні звернення або особисто звертатися до органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів;
- г) праві на свободу думки і слова та вільне вираження своїх поглядів і переконань.

V. Знайдіть неправильну відповідь. До підзаконних нормативно-правових актів у галузі місцевого самоврядування належать:

- а) акти державних органів України (Укази Президента України, декрети, інструкції, накази міністрів, адміністрації підприємств);
- б) акти колишнього Президента СРСР, Кабінету Міністрів СРСР з питань, що не врегульовані законодавством України і не суперечать законам України;
- в) акти Автономної Республіки Крим;
- г) міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України;
- д) акти всеукраїнського і місцевого референдумів, окремих громадських об'єднань.

Література [2; 9; 12; 21-28; 34; 35; 37]

Тема 10. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування

1. Сутність територіальної громади. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
2. Поняття територіальної громади в нормативно-правових актах України.
3. Вітчизняні та зарубіжні теорії про територіальну громаду.
4. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
5. Види територіальних громад в Україні.
6. Функції територіальних громад.
7. Головні ознаки територіальної громади.
8. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг.
9. Участь територіальної громади у місцевому самоврядуванні.

10. Форми діяльності територіальних громад.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття "Територіальна громада".
2. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
3. Коли був прийнятий статут територіальної громади?
4. У чому полягають головні ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування?
5. Які об'єднання входять до складу територіальної громади?
6. Яке гарантійне право людини на індивідуальність забезпечує територіальна громада?
7. Охарактеризуйте кількісний підхід до вивчення територіальних спільнот.
8. Вкажіть основні функції територіальної громади.

Теми рефератів:

1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
2. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
3. Види територіальних громад в Україні.
4. Функції територіальних громад.
5. Зарубіжний досвід організації територіальних громад.

Тестові завдання:

I. Територіальною громадою є:

- а) сукупність жителів об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають адміністративний центр;
- б) сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус;
- в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

II. За своєю сутністю територіальна громада являє собою:

а) такий колектив людей, в якому міжособистісні відносини зумовлені громадсько-ціннісним та особистісно значущим змістом спільної діяльності - вирішення питань місцевого значення;

б) первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

III. За формою територіальна громада - це:

а) такий колектив людей, в якому міжособистісні відносини зумовлені громадсько-ціннісним та особистісно значущим змістом спільної діяльності - вирішення питань місцевого значення;

б) первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень;

в) вид територіальної спільності, утвореної з поміж жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), відповідних адміністративно-територіальних одиниць (сіл, добровільно об'єднаних у спільноту громаду кількох сіл, селищ, міст), які постійно або переважно мешкають у їх межах, володіють у них певною нерухомістю, сплачують комунальні податки).

IV. Згідно з комплексним (системним) підходом територіальна громада визначається як:

а) історично утворена спільнота людей, що характеризуються спільністю традицій, культури, незалежністю до комуни;

б) як сукупність соціальних взаємодій, інтеракцій між індивідами;

в) спільний (колективний) споживач;

г) як виробник та постачальник громадських послуг;

д) як інструмент, що здатний впливати на місцеве суспільне життя, своєю владою репрезентувати місцеве населення, а також наділяти його певними повноваженнями;

- е) правильні відповіді "а" - "в";
- є) правильні відповіді "г" і "д";
- ж) усі відповіді правильні.

V. До головних ознак територіальних громад належать:

- а) населення - спільність фізичних осіб;
- б) склад та критерії членства в них;
- в) соціальна взаємодія (сусідські відносини, спільні правила і норми поведінки, спільне врядування, громадські послуги, організація, взаємозв'язок у виробничій сфері тощо);
- г) економічна (цивільна та фінансова) правосуб'єктність територіальної громади;
- д) наявність соціально-побутових інтересів;
- е) правильні відповіді "а" - "в";
- є) правильні відповіді "г" - "д";
- ж) усі відповіді правильні.

Література [3; 9; 12; 16; 17; 28; 34; 35]

Тема 11. Структура місцевого самоврядування в Україні

1. Поняття системи органів місцевого самоврядування. Види органів місцевого самоврядування.
2. Представницькі органи місцевого самоврядування. Виборні посадові особи місцевого самоврядування.
3. Обласні та районні ради.
4. Сільський, селищний та міський голова. Виконавчі органи місцевого самоврядування.
5. Засади поєднання форм безпосередньої та представницької демократії у здійсненні місцевого самоврядування.
6. Організаційно-функціональні та конституційно-правові засади місцевого самоврядування.
7. Проблеми та особливості реалізації правових засад місцевого самоврядування.
8. Сутність і зміст компетенції та повноваження місцевого самоврядування. Сутність відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

9. Основні види відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

10. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте сутність інституціональної структури місцевого самоврядування.
2. Назвіть головні представницькі органи місцевого самоврядування.
3. Чому є обов'язковою наявність рад в системі місцевого самоврядування?
4. Яким чином можна поєднати форми безпосередньої та представницької демократії у здійсненні місцевого самоврядування?
5. Хто є загальнонаціональним виразником волі народу?
6. Яким чином можна забезпечити матеріально-фінансову самостійність місцевого самоврядування?
7. Яким чином закріплюється сфера компетенції місцевого самоврядування в нормативно-правових актах?
8. Що таке власні повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування?

Теми рефератів:

1. Інституціональна структура місцевого самоврядування в Україні.
2. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.
3. Роль статутів територіальних громад як засобів реалізації місцевого самоврядування.
4. Компетенції та повноваження місцевого самоврядування.
5. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

I. Головними представницькими органами місцевого самоврядування є:

- а) селищні, міські, районні в містах, районні та обласні ради;
- б) міські, районні та обласні державні адміністрації;
- в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

II. Згідно з Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" повноваження рад можуть бути припинені у випадках:

а) коли рада достроково прийняла рішення з порушенням чинного законодавства, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідності до закону;

б) якщо сесії ради не проводяться без поважних на те причин у встановленні законодавством строки або рада не вирішує питань, віднесених до її відання;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

III. Роль статутів територіальних громад як засобів реалізації місцевого самоврядування полягає:

а) у встановленні юридичної процедури проведення перелічених форм народовладдя з урахуванням місцевих особливостей традицій;

б) в урізноманітненні форм прямого народовладдя на рівні територіальної громади шляхом закріплення додаткового їх переліку та механізмів проведення;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

IV. Головними проблемами забезпечення Інституту комунальної власності є:

а) встановлення режиму комунальної власності;

б) встановлення правових основ управління об'єктами комунальної власності;

в) встановлення правового статусу комунального підприємства та видів комунальної підприємницької діяльності;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні.

V. За своєю структурою повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах радах включають:

- а) власні повноваження;
- б) делеговані повноваження;
- в) розмежувальні повноваження;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [2; 9; 12; 26-28; 34; 35]

Змістовий модуль 4. Історія українського місцевого самоврядування

Тема 12. Зародження елементів місцевого самоврядування на українських землях. Розвиток місцевого самоврядування в Україні до початку ХХ ст.

1. Витоки місцевого самоврядування в Україні. Зародження та розвиток місцевого самоврядування в Україні в епоху Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.
2. Місцеве самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу.
3. Місцеве самоврядування в Українській козацькій державі (друга половина XVII - XVIII ст.). Самоврядування Запорозької Січі.
4. Ліквідація інституту гетьманства та органів місцевого самоврядування в Лівобережній Україні царським урядом протягом другої половини XVIII ст. Ліквідація Запорозької Січі.
5. Впровадження загальноімперських органів влади та управління на території Лівобережної та Правобережної України.
6. Міські та сільські громади в Наддніпрянській Україні в першій половині XIX ст. Розвиток місцевого самоврядування в Західній Україні в XIX - на початку XX ст.
7. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні.
8. Місцеве самоврядування в Наддніпрянській Україні на початку XX ст.

Питання для самоконтролю:

1. Коли з'явилися перші елементи місцевого самоврядування на українських землях?
2. Дайте порівняльну характеристику розвитку місцевого самоврядування в Київському та Галицько-Волинському князівствах.
3. Назвіть основні органи місцевого самоврядування в Україні в Литовсько-Польську добу.
4. З якого часу Магдебурзьке право набуло свого поширення на українських землях?
5. Охарактеризуйте особливості побудови полково-сотенного устрою козацької республіки.
6. Проаналізуйте роль земств в організації місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні.
7. Коли були запроваджені сільські товариства в Наддніпрянській Україні?
8. Висвітліть структуру магістрату м. Львова.

Теми рефератів:

1. Магдебурзьке право на українських землях.
2. Місцеве самоврядування в Україні в добу Хмельниччини.
3. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Російської імперії (XVIII - початок XX ст.).
4. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII - початок XX ст.).
5. Вплив земської реформи на розвиток місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні.

Тестові завдання:

I. Територіальне громадівське самоврядування, що розвивалося в епоху Київської Русі, знаходило свій прояв у формі:

- а) громади;
- б) віча;
- в) зборів;

- г) з'їздів;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

II. Після входження українських земель до складу Великого Князівства Литовського у великокнязівських містах поряд з органами місцевого самоврядування функціонували:

- а) війтівські адміністрації;
- б) старостинські адміністрації;
- в) замкові адміністрації;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. На чолі міських громад у Лівобережній Україні з середини XVII - до кінця XVIII ст. стояли:

- а) сільські старости;
- б) війти;
- в) сільські отамани;
- г) представник козацької адміністрації.

IV. Регіональне самоврядування на загальноімперських засадах запроваджується в Україні після проведення Олександром II земської реформи в 1864 р. До системи земських установ не входили:

- а) земські виборчі з'їзди, які кожних три роки обирали земських гласних;
- б) земські збори;
- в) земські управи;
- г) муніципальні зібрання.

V. Закон про сільське самоврядування був прийнятий Галицьким сеймом:

- а) у 1848 р.;

б) у 1866 р.;

в) у 1870 р.;

г) у 1888 р.

Література [3; 12; 28; 29; 34]

Тема 13. Місцеве самоврядування в Україні в ХХ — на початку ХХІ ст.

1. Революційна ситуація в Україні та організація діяльності органів місцевого самоврядування в період Української Центральної ради.
2. Місцеве самоврядування в Україні в добу Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР.
3. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи місцевого самоврядування.
4. Місцеве самоврядування на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії.
5. Місцеве самоврядування в Українській РСР (20-80 ті рр. ХХ ст.).
6. Повноваження органів місцевого самоврядування (Рад) в Українській РСР в 20-80-х рр. ХХ ст.
7. Становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.
8. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" та його роль в становленні інституту місцевого самоврядування".
9. Європейська Хартія місцевого самоврядування.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте структуру органів місцевого самоврядування в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
2. Чим відрізнялася структура місцевого самоврядування в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
3. Висвітліть характерні особливості процесу формування системи місцевого самоврядування в Західноукраїнській Народній Республіці.
4. Чи діяли органи місцевого самоврядування в Україні під час Другої Світової

війни?

5. Яким чином впливали органи місцевого самоврядування на вирішення проблем місцевого значення в період "перебудови"?

6. Коли було прийнято Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"?

7. У якому році Верховна Рада України ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування?

8. Виділіть сферу компетенції органів місцевого самоврядування незалежної України.

Теми рефератів:

1. Розвиток місцевого самоврядування на західноукраїнських землях в період Української Національної революції 1917-1920 рр.

2. Місцеве самоврядування в Радянській та Західній Україні в період НЕП (20-30-ті рр. ХХ ст.).

3. Місцеве самоврядування в Україні в повоєнний період (40-80-ті рр. ХХ ст.).

4. Нормативно-правова база становлення місцевого самоврядування в незалежній Україні.

5. Сфера компетенції органів місцевого самоврядування в новітній історії України.

Тестові завдання:

I. Згідно з проектом М. Грушевського Україна мала поділитися на:

а) 12 земель;

б) 15 земель;

в) 20 земель;

г) 25 земель;

д) 30 земель;

е) 32 землі;

є) 40 земель.

II. Органами місцевого самоврядування в добу Директорії УНР були:

а) повітові конгреси трудового народу;

б) губернські та повітові думи народних депутатів;

- в) губернські конгреси трудового народу;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. До органів місцевого самоврядування в добу Директорії мав обиратися 1 представник від:

- а) 500 чол.;
- б) 1 тис. чол.;
- в) 2 тис. чол.;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Декларація Про державний суверенітет України була прийнята:

- а) 10 червня 1990 р.;
- б) 16 липня 1990 р.;
- в) 17 березня 1991 р.;
- г) 24 серпня 1991 р.;
- д) 1 грудня 1991 р.

V. Закон України "Про місцеве самоврядування", прийнятий 21 травня 1997 р., визначає:

- а) гарантії місцевого самоврядування в Україні;
- б) засади і принципи організації, діяльності і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- в) матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";

- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [3; 12; 28; 29; 34]

Змістовий модуль 5. Світовий досвід організації державного управління та місцевого самоврядування

Тема 14. Особливості розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах

1. Причини і типи адміністративних реформ на сучасному етапі.
2. Стратегія адміністративних реформ у країнах з розвинутою економікою.
3. Особливості проведення адміністративних реформ в країнах ЄС.
4. Специфіка проведення адміністративних реформ в країнах СНД.
5. Використання у вітчизняній практиці зарубіжного досвіду вдосконалення системи урядування.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають головні причини проведення адміністративних реформ на сучасному етапі?
2. Визначте принципи та магістральні напрями адміністративних реформ у розвинених країнах.
3. Конкретизуйте завдання, що вирішуються у межах цих напрямів.
4. Охарактеризуйте специфіку адміністративних реформ у посткомуністичних країнах.
5. Розкрийте характерні особливості проведення адміністративних реформ в країнах СНД.
6. У чому полягає сутність проведення адміністративних реформ в США?
7. Які держави можна віднести до групи нових демократичних держав?
8. Розкрийте характеристики якісних послуг як процесу реагування на потреби громадян.

Теми рефератів:

1. Світовий досвід проведення адміністративної реформи і удосконалення системи

державного управління.

2. Особливості розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах.

3. Проведення адміністративних реформ в країнах Європи.

4. Проведення адміністративних реформ в країнах СНД.

5. Особливості здійснення адміністративних реформ в країнах Північної та Південної Америки.

Тестові завдання:

I. Знайдіть неправильні відповіді. До основних моделей адміністративних реформ, що здійснюються в зарубіжних країнах, належать:

- а) німецька;
- б) вестмінстерська;
- в) американська;
- г) східноєвропейська;
- д) іберійська;
- е) англосаксонська;
- є) континентальна;
- ж) змішана.

II. Яка модель адміністративних реформ є поширеною у Скандинавських країнах?

- а) німецька;
- б) вестмінстерська;
- в) американська;
- г) східноєвропейська;
- д) іберійська;
- е) англосаксонська;
- є) континентальна;
- ж) змішана.

III. Вестмінстерська модель реформ системи державного управління передбачає:

- а) скорочення обсягів державного управління з одночасним підпорядкуванням його ринковій дисципліні;

- б) "створення управління заново";
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Відповідно до Хартії прав громадян (Великобританія) поліпшення якості послуг оцінюється на основі наступних принципів:

- а) стандарти;
- б) інформація та відкритість;
- в) вибір та консультації;
- г) ввічливість та готовність допомогти;
- д) виправлення помилок;
- е) якість за гроші;
- є) правильні відповіді "а" - "в";
- ж) правильні відповіді "г" - "е";
- з) усі відповіді правильні.

V. Основними напрямками проведення адміністративної реформи в США були:

- а) створення спеціального органу - "реформа функціонування держави", укомплектований державними службовцями, відрядженими з різних міністерств;
- б) аналіз роботи всіх міністерств і агентств, проведення відкритих слухань, консультацій з багатьма експертами;
- в) доповіді стосовно рекомендацій щодо проведення реформ системи урядування;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [5; 6; 8; 10; 13; 18; 19]

Тема 15. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах

1. Основні види муніципальних систем в зарубіжних країнах.
2. Англоамериканська (англосаксонська) модель.
3. Континентальна модель.

4. Іберійська модель. Радянська модель.

5. Види організаційно-правових форм місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

6. Мета та завдання проведення муніципальних реформ в зарубіжних країнах.

7. Недоліки в проведенні муніципальних реформ у зарубіжних країнах.

8. Муніципальні реформи в країнах Європи.

Питання для самоконтролю:

1. У яких країнах поширена англосаксонська модель місцевого самоврядування?

2. Охарактеризуйте особливості континентальної моделі територіального управління.

3. Чим відрізняється континентальна модель територіального управління від іберійської?

4. Яка модель місцевого самоврядування існує в незалежній Україні?

5. Розкрийте сутність муніципальних реформ.

6. Покажіть мету та завдання муніципальних реформ.

7. Яким чином здійснюються муніципальні реформи в країнах Європи?

8. Висвітліть основні складові проведення муніципальних реформ в країнах Європи та США.

Теми рефератів:

1. Світовий досвід організації місцевого самоврядування.

2. Види муніципальних систем в зарубіжних країнах.

3. Муніципальні системи в країнах Європи.

4. Сучасні муніципальні реформи в зарубіжних країнах.

5. Муніципальні реформи в країнах Європи.

Тестові завдання:

I. Основними рисами англосаксонської моделі організації влади на місцях є:

а) значна автономія органів місцевого самоврядування по відношенню до держави;

б) відсутність на місцях повноважних представників центральної влади, які б опікали органи місцевого самоврядування;

в) виборність ряду посадових осіб місцевого самоврядування територіальною громадою;
г) функціонування органів місцевого самоврядування в межах своєї компетенції, закріпленої в законі і заборона їх виходу за межі своєї компетенції;

д) правильні відповіді "а" і "б";

е) правильні відповіді "в" і "г";

є) усі відповіді правильні.

II. Континентальна модель місцевого самоврядування поширена:

а) в країнах Європи;

б) в франкомовних країнах Африки;

в) багатьох країнах Латинської Америки;

г) правильні відповіді "а" і "б";

д) правильні відповіді "б" і "в";

е) правильні відповіді "а" і "в";

є) усі відповіді правильні;

ж) правильних відповідей немає.

III. Знайдіть неправильну відповідь. Іберійська модель місцевого самоврядування є поширеною:

а) в Іспанії;

б) в Португалії;

в) в Франції;

г) в Мексиці;

д) в Бразилії.

IV. Яка модель організації влади на місцях є поширеною в Україні?

а) континентальна модель;

б) радянська модель;

в) іберійська модель;

г) змішана модель.

V. Структурні муніципальні реформи в зарубіжних країнах:

а) стосуються організаційних відносин між різними рівнями влади та пов'язані з

реформуванням системи адміністративно-територіального устрою держави, а також із запровадженням самоврядування на регіональному рівні;

б) були спрямовані на перерозподіл функціональних відносин між місцевими, регіональними та центральними органами управління;

в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповідей немає.

Література [12; 20; 28; 34-36]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні засади державного управління. Навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. - К.: Міленіум, 2003. - 256 с.
2. *Бедрій Р. Б.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні / Р. Б. Бедрій, С. Я. Бурда. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 124 с.
3. *Гураль П. Ф.* Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження. Монографія / П. Ф. Гураль. – Л.: Львів ДУВС "Край", 2008. – 468 с.
4. *Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади:* Навч. посібник / За заг. ред. Н.Р.Нижник, В.М.Олуйка - Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. - 352 с.
5. *Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (моніторинг наукових досліджень і розробок).* Навчальний посібник. - Ужгород: Ліра, 2007. - 344 с.
6. *Енциклопедія державного управління: у 8 т. / [наук. редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К.: НАДУ, 2011. - Т. 1: Теорія державного управління/ наук. редкол. 1-го т. : В. М. Князев [та ін.]. - 2011. - 746 с.; Т. 3: Історія державного управління / наук. редкол. 3-го т.: А. М. Михненко [та ін.]. - 2011. - 787 с.*
7. *Киричук В.* Історія державного управління в Україні: Навч. посіб. / В. Киричук.-

К.: Вид-во УАДУ, 2001. - 224 с.

8. *Надолішній П. І.* Теорія та історія державного управління. Навч. посіб. / П. І. Надолішній. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2006. - 126 с.

9. *Падалко Г. В.* Теорія служби в органах місцевого самоврядування в Україні: муніципально-правове дослідження: монографія / Г. В. Падалко. - Х.: Право, 2012. - 284, [1] с.

10. *Теорія та історія державного управління: навч. посіб.* / Г. С. Одінцова [та ін.]; заг. ред. Г. С. Одінцова, О. Ю. Амосов; Національна академія держ. управління при Президентові України. Харківський регіональний ін-т держ.управління. - К.: Професіонал, 2008. - 288 с.

11. *Усаченко Л. М.* Історія державного управління в Україні: навч. посіб. / Л. М. Усаченко, В. І. Тимцуник; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - 2-е вид., випр. та допов. - К.: Інтерсервіс, 2013. - 293 с.

12. *Утвенко В. В.* Теорія та історія місцевого самоврядування. Навч. посіб. / В. В. Утвенко. - К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2015. - 234 с.

13. *Черноног Є. С.* Державна служба: історія, теорія, практика / Є. С. Черноног. - К.: Знання, 2008. - 458 с.

Додаткова

14. *Адміністративне право України. Підручник* / [За ред. проф. Ю.П. Битяка]. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 544 с.

15. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики: Монографія / В. Д. Бакуменко. - К.: Вид-во УАДУ, 2000. - 328 с.

16. *Батанов О. В.* Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія / О. В. Батанов [За заг. ред. В. Ф. Погорілка]. - К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. - 512 с.

17. *Батанов О. В.* Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Монографія / О. В. Батанов. - К.: Інститут держави і права імені В. М.

Корецького НАН України, 2001. – 260 с.

18. *Боссарт Д.* Державна служба у країнах - кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Демке [пер. з англ. О.М.Шаленко}.. - К: Міленіум, 2004. - 128 с.

19. *Василенко И. А.* Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: Уч. пособие / И. А. Василенко. - Изд. 2-е, перераб. и доп. -М.: Логос, 2000. - 200 с.

20. *Державне управління: Словник-довідник /Уклад.: В.Д.Бакуменко (керівник творчого колективу), Д.О.Безносенко, І.М.Варзар, В.М.Князев та ін.; За заг. ред. В.М.Князева, В.Д.Бакуменка. - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 228с.*

21. *Закон України Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. №4572-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, №1, ст.1.*

22. *Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, ст.170.*

23. *Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. №2625-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №48, ст. 254.*

24. *Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 №2493-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №33, ст. 175.*

25. *Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, №30, Ст.142.*

26. *Куйбіда В. С.* Організаційно-функціональні принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування / В. С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2003. – 568 с.

27. *Куйбіда В. С.* Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні / В. С. Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 431 с.

28. *Любченко П. М.* Муніципальне право України. Навч. посіб. / П. М. Любченко. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2012. – 496 с.

29. *Мальчин Ю. М.* Історія місцевого самоврядування України: навч. посіб. / Мальчин Ю. М., Чумак В. А. ; Акад. муніцип. упр. - К. : ВПЦ АМУ, 2013. - 296 с.

30. *Механізми підвищення ефективності діяльності органів державного*

управління на регіональному рівні / Г.І.Мостовий, О.Ю.Амосов, А.О.Дегтяр та інш.; За заг. ред. Г.І.МОСТОВОГО. - Х.: Вид-во ХарРІДУ НАДУ "Магістр", 2004. - 208 с.

31. *Мних М. В.* Місцеві бюджети та фінанси в бюджетній системі України: навч. посіб. / М. В. Мних; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини "Україна", Вища шк. політ. лідера. - К. : [Ун-т "Україна"], 2011. - 247 с.

32. *Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку / Нижник Н.Р., Дубенко С.Д., Плахотнюк Н.Г.;* За ред. Н.Р.Нижник. - К.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. - 288 с.

33. *Письменний В. В.* Місцеві фінанси: навч. посіб. / В. В. Письменний. - Т.: Економічна думка, 2012. – 199 с.

34. *Погорілко В. Ф.* Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальцій та ін. [За ред. М. О. Баймуратова, 2-ге вид. доп.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 720 с.

35. *Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 жовт. 2014 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр.; [редкол.: Іжа М. М. та ін.].* - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. - 455 с.

36. *Самоврядування та територіальна організація влади в Польщі / Я.Гонцяж, Н.Гнидюк, О.Куленкова, В.Гуменюк;* За заг. ред. Я.Гонцяжа. - К.: Міленіум - Вид-во УАДУ, 2001. - 184 с.

37. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика. Навч. посіб. / В. В. Утвенко. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 140 с.

МАУП